

Львівський державний університет
внутрішніх справ

Актуальні проблеми навчання
іноземних мов
для спеціальних цілей

Збірник наукових статей

Львів
2021

УДК 37.041:811

А 43

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою факультету № 2 ІПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 10 листопада 2021 року № 4)

Рецензенти:

Балинська О. М., проректор Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Дяк Т. П., доцент кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка» кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей : збірник наукових статей / укладач: І. Ю. Сковронська. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 136 с.

До збірника увійшли методичні напрацювання, що стосуються здійснення освітнього процесу у сучасних умовах з використанням онлайн-навчання, формування навичок міжкультурної комунікації у галузі права, фахової іншомовної підготовки курсантів ЗВО МВС України, традиційних підходів та новітніх технологій навчання іноземних мов загалом та української мови як іноземної зокрема. Закцентовано увагу на шляхах та специфічних методичних принципах, сучасних тенденціях викладання, академічній мобільності, комунікативному, освітньому, розвиваючому, виховному аспектах навчання іноземних мов.

УДК 37.041:811

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2021

Богдана ЮСЬКІВ,
старший викладач кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
факультету № 2 ІПФНП
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

Ірина СКОВРОНСЬКА,
кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЗДОБУВАЧІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація: У статті проаналізовано проблеми міжкультурного спілкування у викладанні іноземної мови. Запропоновано різноманітні методичні прийоми і форми інтеркультурної комунікації в аудиторній і позааудиторній роботі, що підвищує ефективність формування міжкультурних комунікативних умінь студентів, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків та самореалізації. Визначальною суттю запропонованих форм роботи являється автентичний матеріал і робота з його опрацювання, що мотивує студентів до пізнання особливостей іншомовної культури.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, вторинна мовна особистість, аудиторна і позааудиторна робота, автентичний матеріал, професійна компетентність.

FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATION SKILLS IN PERSONS OF NON-LANGUAGE SPECIALTIES

Abstract. The article analyzes the problems of intercultural communication in foreign language teaching. Various methodical methods and forms of intercultural communication in classroom and extracurricular work are offered, which increases the efficiency of formation of intercultural communication skills of students necessary for successful performance of professional duties and self-realization. The defining essence of the proposed forms of work is the authentic material and work on its processing, which motivates students to learn about the peculiarities of foreign culture.

Key words: *intercultural communication, secondary language personality, classroom and extracurricular work, authentic material, professional competence.*

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть приділяється посилена увага щодо використання соціокультурного компоненту при навчанні іноземних мов [3, 4, 5]. Аналіз наукової літератури показує, що навчання іноземної мови в своїй основі містить необхідність ознайомлення з іншомовною культурою, звичаями, мораллю, способом життя народів країни, мова якої вивчається. Соціокультурний аспект став невід'ємним компонентом навчання іноземної мови та інтеграції країнознавчих з мовними елементами, що орієнтує студента сприймати іноземну мову як реалізацію конкретної культури. Міжкультурне спілкування є більш складним у порівнянні з комунікацією, оскільки воно передбачає володіння не тільки мовним кодом, а й системою культурних значень лінгвістичних одиниць, системою значень того, що відбувається. Соціокультурна інформація полегшує засвоєння мовних елементів і збагачує їх.

Міжкультурна комунікація, в якій через мовлення взаємодіють культури і мови, базується на двох типах поведінки. Універсальна поведінка, спільна для всіх культур, базується на біологічній спадковості людини, яка передається від покоління до покоління. Крім того, різним етнічним групам притаманна специфічна поведінка (*parochial behavior*), яка формується під впливом соціального й фізичного оточення. Специфічні моделі поведінки приводять до формування специфічної культури, адже культура – це спільна система символічних знань і моделей поведінки, отриманих в результаті мовленнєвого спілкування. Різні народи по-різному пристосовуються до свого фізичного оточення, що відображається в їх поведінці й мові.

Зв'язок культури з мовою найяскравіше виявляється на тому рівні мови, який безпосередньо пов'язаний із предметами і явищами навколишньої дійсності – лексикою. Лексична система зумовлена переважно явищами матеріального світу, соціальними факторами. Насамперед у лексиці відбиваються фрагменти соціального досвіду, зумовленого основною діяльністю етносу. Існування тих чи інших лексичних одиниць пояснюється практичними потребами, актуальністю певних культурних реалій для мовного колективу.

Мета статті – визначити основні чинники формування у студентів потреби до міжкультурного спілкування.

Стан дослідження. Сьогодні вже не має потреби доводити важливість цього питання для розвитку людства в цілому та для кожного індивіда. Набагато важливішим є створення теоретичних та практичних курсів і програм міжкультурної інформації в процесі підготовки студентів немовних вузів. Питання про країнознавчий, лінгвокраїнознавчий та соціокультурний аспекти навчання іноземних мов, про зміст комунікативної компетенції знаходить теоретичне і методичне обґрунтування в працях багатьох учених (Ф. С. Бальцевич, Н. Ф. Бориско, Є. М. Верещагін, Л. П. Голованчук, Н. Б. Ішханян, Т. М. Колодько, В. Г. Костомаров, В. Г. Редько, О. Б. Тарнопольський, Р. Adler, D. Brown, M. Byram та ін.). Лінгвісти та педагоги висловлювали власне бачення проблеми й пропнували різні шляхи її розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Існує думка вчених про існування «національних змістів». Не можна заперечувати, що два слова у двох різних мовах, що позначають той самий предмет у культурі двох народів і є перекладними елементами, неминуче пов'язуються з нетотожними змістами, і це дозволяє говорити про «національні змісти мовних знаків».

У наукових публікаціях висвітлюється також значення фонових знань, міжкультурної комунікації, дискурсивних стратегій при формуванні вторинної мовної особистості, зокрема: комунікативна особистість володіє характеристиками вербального і невербального комунікативного коду, а також такими важливими соціальними функціями, як взаємодія і вплив у ситуаціях спілкування з носіями мови; неавтентична мовна особистість визначається здатністю здійснювати міжкультурну комунікацію, яка базується на знаннях лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики і вміннях адекватного їх застосування в ситуаціях міжкультурного спілкування, а також уміннях використовувати фонові знання для досягнення взаєморозуміння в ситуаціях опосередкованого і безпосереднього міжкультурного спілкування [3]; інтерес до життя в зарубіжних країнах при вивченні іноземної мови становить значний резерв ефективності мовленнєвої діяльності на заняттях; зростає мотивація; опрацьовуються не тільки граматичні правила формування думки, а й вибирається відповідна автентична форма [1]; дискурс лежить в основі оволодіння будь-якою мовою і являє собою зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними психологічними та іншими чинниками; підкреслюється, що дискурс має національно-культурну специфіку,

а оволодіння дискурсивними стратегіями передбачає підготовку студентів на вербальному і невербальному рівні.

Сучасні українські вчені наголошують, що при вступі в комунікацію носіїв різних культур є цілком вірогідною поява певних проблем, що від початку пов'язані з причетністю до різних культур. Проблемами такого характеру можуть бути труднощі порозуміння, непорозуміння, створення окремих випадків, а в подальшому перебігу – спілкування відмежування, скривдженість, психічна ізоляція. На думку Верещагіна Е. М. міжкультурна комунікація є такою комунікацією людей, при якій способи комунікації або функції мовних подій є ідентичними, але існують відмінності в їх реалізації та інтерпретації в певних ситуаціях. Саме для того, щоб готувати своїх співвітчизників до іншомовного професійного мовлення, допомогти їм побачити свою картину світу і, водночас усвідомити себе невід'ємною частиною міжкультурної взаємодії, потрібно змінювати підходи до викладання іноземної мови, країнознавства, комунікації та переходити від теоретичних знань до практичних тренінгів, курсів, руйнувати хибні культурні стереотипи.

Людина повинна володіти комплексом професійно зорієнтованих знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків та самореалізації. У світлі цього зростають вимоги й до іншомовної мовленнєвої підготовки спеціаліста, адже оволодіння основами будь-якої професії розпочинається із засвоєння певної суми загальних і професійних знань, а також оволодіння основними засобами розв'язання професійних завдань, що й передбачає належний рівень сформованості професійно зумовленого мовлення. Це є важливою складовою фахової підготовки спеціалістів усіх напрямків.

На думку лінгвістів, основним засобом навчання іноземній мові є мовне середовище, а інший арсенал знарядь навчання – від карток до комп'ютера – є допоміжним, покликаним створити більш-менш яскраво виражене штучне залучення студентів до природного мовного середовища. Через це штучна адаптація до чужої культури може бути досить важкою, але знайомство з культурою країни досліджуваної мови обов'язково принесе позитивні результати.

Важливими чинниками формування у студентів потреби до міжкультурної комунікації є форми *аудиторної та позааудиторної роботи*. Аудиторна робота спрямовується на формування у студентів мовленнєво-мисленнєві навички роботи з автентичним матеріалом у комунікативних ситуаціях. З цією

метою рекомендується проводити відповідні тренінги з опрацювання автентичного комунікативного матеріалу з наступною послідовністю:

- визначення назви автентичного тексту, аудіотексту, відеоролику, ілюстрації та ін.;
- визначення зав'язки, кульмінації, розв'язки подій у тексті;
- виокремлення соціокультурних компонентів;
- проведення дискусії з наголосом фонових фактів з елементами рідної культури;
- моделювання навчально-мовленнєвої ситуації на основі поданого автентичного матеріалу;
- усний переказ сюжету, основної ідеї, частин автентичного тексту;
- читання автентичних текстів;
- письмова робота (диктант, переказ, анотація, есе та ін.);

Послідовність та кількість пунктів залежить від мети завдань навчання, підготовленості групи та індивідуальних особливостей студентів. Тренуючи один вид мовленнєвої діяльності, одночасно відпрацьовуються інші, тобто будь-який вид мовленнєвої діяльності на занятті виступає метою навчання і засобом формування суміжних мовленнєвих та мовних навичок. Наслідком дій за такою послідовністю завдяки використанню дискурсивних стратегій, фонових знань та роботі з автентичними матеріалами є становлення вторинної мовної особистості.

Підвищенню ефективності формування міжкультурних комунікативних умінь студентів сприяє різноманіття форм позааудиторної роботи:

- формування потреби спілкуватися іноземною мовою поза заняттями;
- зустрічі з носіями мови;
- перегляд, читання і прослуховування автентичних відео/аудіозаписів;
- виконання автентичних пісень;
- участь у вікторинах, спектаклях, конкурсах, КВК, «Брейн-рингах», пов'язаних з іншомовною соціокультурною тематикою;
- листування з іноземними колегами;
- участь у рольових іграх як засоб підвищення міжкультурної компетентності;
- фонетичні конкурси соціокультурного спрямування (скоромовки, вірші, прислів'я, приказки, загадки та ін.);
- випуск музичних бюлетнів про композиторів, поетів, виконавців пісень;

- наукова робота;
- краєзнавча діяльність (розповіді про рідний край, відомих людей, екскурсії, робота гідом, туристські походи з обов'язковим спілкуванням іноземною мовою).

Аудиторна і неаудиторна робота змістовно і методично мають бути поєднані, остання виступає продовженням першої. Результативність позааудиторної роботи з міжкультурної комунікації перебуває в прямій залежності від ряду принципів, а саме: урахування рівня міжкультурної комунікативної підготовленості; соціокультурної спрямованості комунікації; поєднання колективних, групових й індивідуальних форм роботи; соціокультурної «комунікації» міжпредметних зв'язків.

Висновки. Отже, міжкультурна комунікація – це адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, що належить до різних національних культур, Три основні компоненти міжкультурної комунікативної компетенції – *мотиваційно-стимулюючий, інформаційно-пізнавальний і практичний* є однаково важливими і істотними у вивченні іноземних мов.

Визначальною суттю запропонованих стратегій є автентичний матеріал (автентичний текст, аудіо/відеозапис, ілюстрації та ін.) і робота з його опрацювання, що зацікавлює, мотивує студентів до пізнання особливостей іншої культури і мови та стимулює до продукування і сприймання дискурсу в навчально-мовленнєвих і природних ситуаціях спілкування, письмовій комунікації. Запропоновані методичні прийоми і форми іншомовної комунікації в аудиторній і позааудиторній роботі, підвищує ефективність формування міжкультурних комунікативних умінь студентів, а також підготовки вторинної мовної особистості.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: К. : «Академія», 2004. 342 с.
2. Бердичевський А. А. Діалог культур на уроках рідної та іноземної мови. ИЯШ. 1993. № 6. С. 5–12.
3. Воробйова Е. І. зміст і структура поняття лінгвокраїнонавча компетенція учителя іноземної мови. URL: <http://www.pomorsu.ru/body.php?page=sin50317>
4. Колодько Т. М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих навчальних педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 2007. 20 с.
5. Шехавцова С. О. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземної мови у позанавчальній діяльності університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Луганськ, 2009. 20 с.